

NGHỆ THUẬT SÂN KHẤU RỐI BÓNG (WAYANG) TRONG ĐỜI SỐNG VĂN HÓA XÃ HỘI INDONESIA

ĐẶNG THỊ QUỐC ANH ĐÀO *

Indonesia được biết đến như một quốc gia có nền văn hóa đa dạng, phong phú, trong đó nghệ thuật sân khấu rối bóng (wayang) đã trở thành một giá trị văn hóa vĩnh cửu qua thời gian. Là một trong những loại hình nghệ thuật cổ xưa nhất, wayang được xem là biểu tượng văn hóa của Indonesia.

1. Nguồn gốc lịch sử:

Nghệ thuật sân khấu rối bóng có mặt ở nhiều nơi trên thế giới⁽¹⁾, và Indonesia là một chiếc nôi của loại hình nghệ thuật này với lịch sử phát triển lâu đời và vai trò nổi bật đặc biệt của nó trong đời sống văn hóa xã hội của Indonesia. Tài liệu cổ nhất ghi nhận về buổi biểu diễn rối bóng là các văn bia Jaha vào năm 840⁽²⁾. Tuy nhiên, đây là loại hình nghệ thuật có từ xa xưa xuất phát từ tín ngưỡng thờ cúng tổ tiên của các cư dân Đông Nam Á. Vào thời kỳ cổ xưa, người Indonesia tin vào vạn vật hữu linh. Họ tin rằng con người khi chết đi linh hồn của họ vẫn còn sống, những linh hồn đó nằm trong vạn vật, trong những thân cây gỗ to, trong đá, ở sông, ở núi... Với niềm tin đó họ thờ cúng linh hồn tổ tiên để cầu mong sự phù hộ và che chở. Những linh hồn tổ tiên đó được gọi là “hyang” hay là “dahyang”. Con người có thể có mối quan hệ với “hyang” để cầu xin sự giúp đỡ và bảo vệ thông qua một người trung gian được gọi là “syaman”. “Hyang” trở thành “wayang”, “syaman” đã trở thành hình tượng “dalang”⁽³⁾. Dalang sử dụng những con rối để kết nối thế giới con người với thế giới của thần linh. Như vậy wayang là một loại hình nghệ thuật sân khấu có nguồn gốc từ tín ngưỡng thờ cúng tổ tiên của người Indonesia.

Văn hóa Indonesia đã có sự chuyển biến mạnh mẽ sau khi tiếp nhận ảnh hưởng của tôn giáo Hindu từ Ấn Độ vào thế kỷ thứ 4 sau công nguyên với sự ra đời của các vương triều Kutai, Tarumanegara, Sriwijaya... Loại hình nghệ thuật sân khấu rối bóng cũng phát triển nhanh chóng và đã trở thành một loại hình nghệ thuật có trình độ tinh tế. Đi cùng với nó là sự phát triển những câu chuyện wayang mới, đặc biệt nhất là ảnh hưởng từ 2 bộ sử thi Ấn Độ Ramayana và Mahabarata. Từ thế kỷ thứ 10 đến thế kỷ 15 wayang phát triển rục rịch trong khuôn khổ những hoạt động nghi lễ tôn giáo, trong đời sống xã hội. Trong thời gian của các vương triều Kediri, Singasari, Majapahit, wayang đã được miêu tả trong những tác phẩm văn học nổi tiếng: Empu Sendok, Empu Sedah, Empu Panuluh...cũng như được khắc họa trên văn bia tại các ngôi đền.

Với việc xâm nhập của tôn giáo Islam vào thế kỷ 15, nghệ thuật sân khấu rối bóng đã có nhiều sự thay đổi. Sự thay đổi không chỉ trong hình mẫu các nhân vật, cách thức diễn wayang mà còn cả ở vai trò của nó trong đời sống xã hội. Nghệ thuật wayang

* Thạc sĩ, Giáo viên cơ hữu Khoa ĐNA học, Trường Đại học Mở TP. Hồ Chí Minh

tạo ra nhiều sự sáng tạo mới. Từ đây, sân khấu của một vở diễn rối bóng đã trở nên hoàn chỉnh gồm kelir, đèn blenchong, cây chuối degog cắm con rối⁽⁴⁾, dàn nhạc gamelan và các nghệ sĩ (dalang, các nhạc công, phụ nữ hát đệm).

2. Buổi biểu diễn rối bóng:

Một buổi diễn rối bóng hoàn chỉnh diễn ra liên tục trong 9 tiếng đồng hồ bắt đầu từ 21 giờ cho đến 6 giờ sáng ngày hôm sau⁽⁵⁾. Buổi diễn được chia làm 3 phần:

- Phần thứ nhất (21h- 24h): Mở màn với những phân cảnh tại cung điện của nhà vua, đặt ra những vấn đề cần giải quyết và kết thúc bằng một trận chiến bổ lửng.

- Phần thứ hai: (00h – 3h): Đây là phần hấp dẫn nhất và mang tính giáo dục sâu sắc, mở đầu là gara – gara⁽⁶⁾. Phần này xuất hiện các nhân vật được gọi là Panakawan⁽⁷⁾, trong đó có Semar, người hầu của Arjuna, sẽ mang đến những lời khuyên sâu sắc cũng như những đoạn hài hước cho người xem. Tiếp theo đó là trận chiến giữa các vị anh hùng với quái vật khổng lồ là Chakil.

- Phần thứ 3 (3h – 6h): Là trận chiến dữ dội giữa các vị thần, những người anh hùng với các thế lực tàn ác. Và chiến thắng thuộc về các vị thần, những người anh hùng.

- Hình ảnh ngọn núi bình yên giữa màn hình đã kết thúc buổi diễn rối bóng với thông điệp sâu sắc rằng: “Cái thiện luôn chiến thắng cái ác”.

Một vở diễn rối bóng thường được mở đầu với phần nhạc dạo đầu được gọi là talu. Đây là khoảng thời gian mọi người bắt đầu đến và tìm cho mình chỗ ngồi tốt để xem. Dalang cũng đã có mặt để chuẩn bị cho buổi trình diễn. Sau khi Dalang ngồi xuống gần màn hình, ông sẽ đặt gunungan (kayon)⁽⁸⁾ giữa màn hình, ra dấu rằng buổi biểu diễn chuẩn bị bắt đầu. Sân khấu hiện ra đầu tiên với màn hình phẳng có gunungan và một dây các con rối được xếp hai bên màn sân khấu, hệ thống này được gọi là jeler⁽⁹⁾. Một điểm nhấn, mang tính chất thắt nút của một vở diễn rối bóng là khi Dalang hát đoạn dẫn chuyện và ông ta cho Panakawan xuất hiện trên màn hình. Sự xuất hiện của họ gửi gắm cho người xem thông điệp rằng những vấn đề khó khăn sẽ được giải quyết. Chính vì vậy, sự xuất hiện của Semar chính là điểm sáng của một vở diễn rối bóng. Ông là người đưa ra những lời khuyên tốt nhất cho Arjuna trong trận chiến với Chakil. Sau trận chiến dữ dội, anh hùng Arjuna đã đâm chết quái vật Chakil, bình yên đã trở lại thì Dalang sẽ đặt kayon ở giữa màn hình trong tiết tấu nhạc rộn rã của dàn nhạc gamelan, ra dấu rằng vở diễn rối bóng đã kết thúc.

Những nghệ sĩ của một vở diễn rối bóng bao gồm: dalang, niyaga, pesinden, wayang.

- *Dalang (người điều khiển con rối)*: Là người duy nhất điều khiển các con rối trong suốt buổi diễn. Đây là nghệ sĩ lạ thường nhất của sân khấu rối bóng. Dalang là

người phải đảm bảo sự thành công của vở diễn bởi lẽ ông phải hóa thân vào tất cả các nhân vật của vở diễn. Ông phải tạo ra một vở diễn sinh động với giọng diễn đẹp, những đoạn hội thoại chính xác, thông minh. Ông điều khiển các con rối, phải làm cho chúng chuyển động, có khi nhẹ nhàng, có khi mạnh mẽ, xông xáo. Dalang phải “nói” tiếng nói của tất cả các con rối, thay đổi giọng nói và cách diễn đạt cho

từng nhân vật khác nhau. Cả hai tay của ông luôn phải điều khiển các con rối còn đôi chân sẽ sử dụng nhạc cụ gỗ bằng kim loại và gỗ để tạo nên sắc màu cho buổi diễn, đây cũng là tín hiệu đối với các nhạc công để họ có thể chơi những phần nhạc thích hợp cho từng đoạn diễn khác nhau. Với vai trò quan trọng của mình, Dalang được xem như là cầu nối giữa con người và thế giới thần linh. Dalang rất được tôn kính trong xã hội Indonesia bởi Dalang không chỉ là người thông thái, giỏi về nghệ thuật mà còn có kiến thức uyên bác về nhiều mặt trong đời sống xã hội.

- *Niyaga (các nhạc công):*

Các nhạc công (niyaga) là người sử dụng các nhạc cụ, đặc biệt là dàn nhạc gamelan. Thông thường sẽ có 13 người sử dụng 15 loại nhạc cụ khác nhau, trong đó quan trọng nhất là trống. Các nhạc công là người tạo ra âm thanh, nhạc điệu cho từng vở rối bóng.

- *Pesinden (phụ nữ hát đệm):*

Những người phụ nữ hát đệm là nhân tố mới được thêm vào sân khấu rối bóng từ thế kỷ 20. Một vở diễn rối bóng có tối đa là 25 người phụ nữ hát đệm. Họ thường hát đơn khi bắt đầu buổi diễn và hát bè cùng Dalang, nhất là những đoạn mà Dalang thay đổi con rối trên màn hình và chuyển sang một phân cảnh mới. Những phụ nữ hát đệm tạo thêm sức sống và giai điệu cho một vở diễn.

- *Wayang (các con rối):*

Đây là những “nghệ sĩ đặc biệt” của vở rối bóng, được tạo ra từ nhiều chất liệu khác nhau như từ da, từ gỗ... Các con rối thể hiện trình độ điêu khắc tuyệt vời của con người với kỹ thuật và khả năng tư duy thẩm mỹ tinh tế. Đặc điểm hình thể bên ngoài qua màu sắc, trang phục, kiểu dáng của đầu và khuôn mặt (quan trọng nhất là mắt và mũi) thể hiện vai trò, chức năng, tình trạng cấp bậc và tính khí của nó. Những màu cơ bản của khuôn mặt là màu vàng (tượng trưng cho những người xinh đẹp, quý phái hoặc ở trong cung đình), màu trắng (tượng trưng cho những người trẻ trung, xinh đẹp thuộc dòng dõi quý tộc), màu đen (tượng trưng cho chín chắn bên trong, sự trưởng thành, tiết hạnh và điềm tĩnh), màu đỏ (thể hiện lòng ham muốn, dục vọng và hung ác). Các con rối bao gồm nhiều loại khác nhau từ các nhân vật anh hùng, các vị thần, quái vật cho đến các con vật như voi, ngựa, chim chóc cũng như gnungan – hình quả núi tượng trưng cho sự sống. Một vở diễn rối bóng thường sử dụng khoảng 60 con rối khác nhau.

Các con rối được xem như là biểu hiện sinh động cho nền nghệ thuật hội họa và điêu khắc độc đáo của Indonesia.

3. Nghệ thuật sân khấu rối bóng trong đời sống xã hội Indonesia:

Bên cạnh việc đáp ứng nhu cầu văn hóa – thẩm mỹ, thực hiện các nghi lễ, sân khấu còn là phương thức chuyển đạt những ý tưởng tôn giáo tín ngưỡng, hệ thống ý thức xã hội, tri thức khoa học... cho đông đảo quần chúng, hướng con người vươn đến chân – thiện – mỹ. Tiếp xúc với một vở diễn không đơn thuần là sự thưởng thức nghệ thuật mà còn bao hàm ý nghĩa thanh lọc tâm hồn.

Nghệ thuật sân khấu rối bóng đặc biệt bởi đây là loại hình nghệ thuật sân khấu lấp lánh chất nghệ thuật nguyên sơ của sân khấu phương Đông và bởi sự liên kết giá trị các thông điệp của nó. Căn phòng trống trước khi buổi diễn bắt đầu được xem như là vũ trụ trước khi Thượng đế đến trần gian, với cuộc sống con người. Màn hình tượng trưng cho thiên đường, cây chuối dùng để cấm các con rối tượng trưng cho trái đất, đèn blencong tượng trưng cho mặt trời, những con rối tượng trưng cho con người và vạn vật, dàn nhạc gamelan tượng trưng cho những giai điệu của cuộc sống, Dalang với sự hiểu biết và quyền lực huyền bí là người mang con người đến với thần linh để hướng đến một cuộc sống hoàn thiện. Một buổi diễn rối bóng được chia làm 3 phần tượng trưng cho những chặng đường đời của con người: con người khi còn trẻ – non nớt và ít lo toan; con người khi trưởng thành – phấn đấu tìm ra con đường đúng đắn trong các mối quan hệ cũng như chế ngự được những điều xấu xa; con người khi già đi – đánh bại những kẻ thù và đạt được sự hài hòa bên trong tâm hồn mình. Do đó, việc người ta đến xem một buổi biểu diễn không đơn thuần chỉ là thưởng thức một buổi biểu diễn nghệ thuật hay là một sự giải trí mà còn có ý nghĩa như là bước vào chuyến đi nối liền cuộc sống của con người với Thượng đế cũng như nhìn lại sự xung đột bên trong bản thân của mỗi con người, giữa cái thiện và cái ác, giữa điều đẹp đẽ và sự xấu xa. Qua những câu chuyện rối bóng, con người nhìn thấy cuộc sống của chính mình.

Chức năng tín ngưỡng - tôn giáo:

Là loại hình nghệ thuật xuất phát từ tín ngưỡng thờ cúng tổ tiên, wayang gắn bó với đời sống tâm linh và mang tính huyền bí. Wayang có mặt trong nhiều mặt của đời sống, đặc biệt nhất là trong việc thực hiện các nghi lễ, từ các nghi lễ đời người đến các nghi lễ cộng đồng. Nghệ thuật sân khấu rối bóng là cầu nối mang ước mơ, nguyện vọng của con người đến với thần linh để sự khẩn xin đó trở thành hiện thực. Vì vậy tùy theo từng nghi lễ, nội dung của các vở diễn rối bóng sẽ khác nhau.

- Nghi lễ đời người:

Câu chuyện về sự ra đời của thần Kala (Murwakala) chỉ dùng cho nghi lễ khi đứa trẻ được sinh ra đời, nhất là cặp sinh đôi một trai một gái⁽¹⁰⁾, nhằm tránh bị thần Kala - vị thần chết đến bắt đi. Vào tháng thứ 7 người Indonesia tổ chức nghi lễ mừng việc cắt cuốn rốn của đứa trẻ, trong lễ này thường sẽ trình diễn về Arjuna hay Lara Ireng để mong con cái họ lớn lên sẽ trở thành người anh hùng vĩ đại như Arjuna hay trở thành người phụ nữ xinh đẹp và thông minh như Lara Ireng – người vợ đầu tiên của Arjuna. Khi

mừng tròn tuổi, mừng đứa bé khỏe mạnh, bắt đầu cuộc sống mới cùng gia đình và xã hội thì diễn câu chuyện rối bóng Brayut. Brayut là biểu tượng của sự màu mỡ, dồi dào. Chuyện Brayut thường nhằm dạy dỗ, giúp đứa trẻ phát triển, cố gắng trở thành người công dân tốt trong làng và cho xã hội.

- *Nghi lễ cộng đồng:*

Với người nông dân tại các làng quê, ước mong lớn nhất là một vụ mùa bội thu. Và sau mỗi vụ mùa bội thu họ thường thực hiện nghi lễ cúng để cảm ơn thần linh và cầu mong một vụ mùa như thế sẽ tiếp tục đến với gia đình, xóm làng của họ. Các gia đình trong làng sẽ thực hiện chung nghi lễ này. Một buổi diễn rối bóng sẽ được tổ chức tại sân làng với vở diễn về Makukunan. Vở diễn thể hiện niềm vui hân hoan của con người trong sự biết ơn các thần linh đã giúp đỡ họ.

Trong các nghi lễ của cung đình, nhất là nghi lễ Jumenengan để bổ nhiệm chức tước mới thì thường tổ chức diễn các vở wayang như Wahyu Makutha Rama, Wahyu Cakrangrat... Đây là câu chuyện về các vị vua liêm chính, hết lòng vì nhân dân, vì đất nước... Để kết thúc những ngày lễ lớn của kraton⁽¹¹⁾, như là Maulid Nabi, Garebeg Sawal, Garebeg Besar thường diễn những vở rối bóng về Semar.

Chức năng giáo dục:

Xúc cảm nghệ thuật trong quá trình tiếp nhận nghệ thuật luôn hỗ trợ cho việc truyền tải các tư tưởng sâu sắc của tác phẩm. Sân khấu rối bóng gắn liền với cái thiêng, thể hiện đời sống tâm linh của con người, do đó nó mang trong mình tính giáo huấn – hướng thiện sâu sắc.

Những câu chuyện như Mahabarata, Ramayana, Panji (vị anh hùng người Java), Menak (Damarwulan) chứa đựng những giá trị giáo dục hoàn hảo. Không đơn thuần là những câu chuyện mà hơn thế nữa là nhiều giá trị khác nhau ẩn chứa bên trong, không đơn thuần chỉ là những hình mẫu anh hùng mà hơn thế nữa là những hình mẫu về đạo đức, lòng trung thành, sự liêm chính. Những nhân vật này đã vượt ra khỏi giới hạn chỉ là những nhân vật trong các câu chuyện rối bóng, nó đã mang đặc điểm là bức tranh phác họa nên con người trong xã hội. Hướng con người đến sự phát triển hoàn thiện. Sự chiến thắng sau cùng của cái thiện, khả năng giáo hóa những gì xấu xa trở nên tốt đẹp qua câu chuyện của Bima và Pandita; hay là “karma – nghiệp chướng” qua những đoạn trích về Rewi Wisrawa bị giáng xuống làm quái vật. Wayang còn thể hiện sự giáo dục về tinh thần yêu nước qua hình tượng Kombakarna em trai của Rahwana. Người có những trận chiến vĩ đại vì lợi ích của đất nước mình, nhân dân mình, hay bốn phạm của mỗi công dân đối với đất nước qua các câu chuyện về Patih Suwanda người đã hi sinh cả gia đình mình để bảo vệ đất nước.

Wayang đã thực sự là một giá trị văn hóa trung tâm của đời sống. Mỗi một vở diễn là những thông điệp giàu tính nhân văn, những thông điệp đó được gửi gắm bằng cách diễn đạt tuyệt vời và thông suốt. Điều này thể hiện rõ nét bởi hệ thống các nhân vật Panakawan. Paranakan luôn đưa ra những lời khuyên hợp lý để giải quyết các vấn đề. Đây là giá trị văn hóa giàu ý nghĩa của nghệ thuật sân khấu rối bóng, là hình tượng sáng tạo hoàn toàn của người Indonesia. Panakawan luôn tạo nên điểm sáng cho mỗi

vở diễn. Những khó khăn trong cuộc sống luôn được giải quyết bởi sự khôn ngoan của Semar. Những đoạn hội thoại giàu tính hài hước của các nhân vật Paranakan nhằm châm biếm, mỉa mai những điều xấu xa trong cuộc sống. Người Indonesia dành một sự yêu quý và kính trọng đặc biệt cho Semar. Những lời khuyên của Semar với Arjuna, với các anh hùng là những lời khuyên giàu giá trị, có chức năng khai sáng, giúp con người vượt qua khó khăn để vươn lên trong cuộc sống.

Chức năng giải trí:

Là loại hình nghệ thuật có từ xa xưa và phát triển theo suốt chiều dài lịch sử dân tộc, wayang rất được người dân yêu thích. Đối với những người lớn tuổi, wayang là một loại hình giải trí duy nhất đối với họ. Những người trẻ tuổi xem wayang như là một biểu tượng văn hóa quốc gia, là cách thức để họ tìm về nguồn gốc lịch sử, tìm về các giá trị văn hóa truyền thống đáng tự hào. Cho đến hiện nay, wayang vẫn luôn có mặt trong những sự kiện quan trọng nhất trong đời sống xã hội, đặc biệt là tại đảo Jawa và Bali, hai hòn đảo mà wayang có sự phát triển mạnh mẽ nhất.

Chức năng bảo tồn và phát huy các giá trị văn hóa:

Là một loại nghệ thuật mang tính tổng hợp, sự phát triển của nghệ thuật sân khấu rối bóng gắn liền với sự phát triển của âm nhạc (dàn nhạc gamelan), nghệ thuật diễn xướng (của Dalang, của các phụ nữ hát đệm), nghệ thuật điêu khắc và hội họa (tạo ra các con rối), văn học nghệ thuật (văn thơ Java và Bali cổ). Do đó sân khấu nghệ thuật rối bóng còn có chức năng bảo tồn và phát huy được những giá trị văn hóa khác trong đời sống văn hóa muôn màu muôn vẻ của Indonesia.

Một điểm nhấn đặc biệt của nghệ thuật sân khấu rối bóng Indonesia là sự thể hiện tinh tế, hài hòa của yếu tố văn hóa bản địa và văn hóa ảnh hưởng Ấn Độ. Hai bộ sử thi Ramayana và Mahabarata có nguồn gốc từ Ấn Độ và đã được vay mượn trong nội dung của nghệ thuật wayang từ giai đoạn Indonesia tiếp nhận tôn giáo Hindu cho đến ngày nay. Tuy nhiên, cần hiểu rằng hai bộ sử thi này khi được người Indonesia vay mượn đã có nhiều khác biệt, nếu Ramayana và Mahabarata là hai câu chuyện hoàn toàn khác nhau thì tại Indonesia nó được kết nhập là một, tuy nhiên phần nội dung của Mahabarata tiếp tục được phát triển và hoàn thiện nhiều hơn trong các loại hình văn hóa của Indonesia. Trong đó nổi bật là sự sáng tạo của các nhân vật Panakawan. Một điều khác biệt nữa là hai sử thi trên vốn mang đậm tính chất Hindu giáo đã thay đổi dần dần để thể hiện những triết lý mang giá trị của Islam giáo. Rất nhiều những câu chuyện được biên soạn lại và được gọi là "carangan"⁽¹²⁾, đặc biệt là thời kỳ ra đời của các Vương quốc Islam giáo như là Panjang, Mataram, Kartasura, Surakarta, Yogyakarta. Như vậy Ramayana và Mahabarata trong rối bóng Indonesia khác với Ramayana và Mahabarata phát triển tại Myamar, Thái Lan, Campuchia và những nơi khác. Ramayana và Mahabarata từ Ấn Độ đã trở thành Ramayana và Mahabarata mang màu sắc Indonesia bởi vì đã mang những giá trị văn hóa bản địa của đất nước này.

Với những giá trị văn hóa đặc sắc cùng vai trò nổi bật trong đời sống văn hóa xã hội, loại hình nghệ thuật này đã được UNESCO công nhận là di sản văn hóa của nhân loại. Ngày nay, wayang được xem là biểu tượng văn hóa của Indonesia.

CHÚ THÍCH

- (1) Nghệ thuật sân khấu rối bóng phát triển tại các quốc gia như Ấn Độ, Trung Quốc, Thái Lan, Malaysia, Myanmar, Thổ Nhĩ Kỳ...
- (2) Calire Hot - Art in Indonesia: Continuities and change – Cornell University Press – New York – 1967 (tr. 289)
- (3) Người điều khiển các con rối.
- (4) Các phần quan trọng của sân khấu rối bóng, kelir là màn hình làm bằng vải trắng, blencong là đèn phát ra ánh sáng để tạo bóng cho các con rối, debog là cây chuối dùng để cắm các con rối.
- (5) Đây là khoảng thời gian mà người Indonesia quan niệm rằng con người có thể gọi được linh hồn tổ tiên.
- (6) Là những thảm họa thiên tai không thể tránh được. Gara - gara thể hiện những rối ren, những bất ổn của đất nước.
- (7) Đây là những chàng hề xuất hiện như là một trong những nhân vật trung tâm của các vở rối bóng, là người giúp các vị thần và các anh hùng chống lại các thế lực hung ác, trong đó quan trọng nhất là Semar – một hình tượng văn hóa đặc biệt của người Jawa.
- (8) Một con rối mang hình ảnh của quả núi, tượng trưng cho sự sống trên trái đất.
- (9) Cách sắp xếp các con rối trên màn hình sân khấu rối bóng, phía bên phải là những con rối thiện – wayang tengen, phía bên trái là những con rối ác – wayang kiwa.
- (10) Đây là trường hợp sinh nở mà người Jawa rất kiêng kỵ. Để cầu mong sự bình yên cho đứa trẻ và cộng đồng người ta phải diễn rối bóng.
- (11) Cung điện của các nhà vua Islam tại Indonesia
- (12) Những câu chuyện có nội dung từ hai bộ sử thi Ramayana và Mahabarata nhưng có bổ sung thêm các giá trị văn hóa Islam.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Phạm Đức Dương, *25 năm tiếp cận Đông Nam Á Học ở Việt Nam* – NXB Khoa Học Xã Hội – Hà Nội – 1980.
2. Nguyễn Tấn Đắc - *Văn Hóa Đông Nam Á* – ĐH Mở BC TP. HCM – TP. HCM – 2001.
3. Alice G. Dewey – *Semar Dunia Batin Orang Jawa* – Penerbit Galang – Yogyakarta – 2005.
4. Calire Hot – *Art in Indonesia* – Cornell University Press – New York – 1967.
5. Niels Mulder – *Mysticism in Jawa* – Penerbit Kanisius – Yogyakarta – 2005.
6. Tim Penulis Sena Wangi – *Ensiklopedi Wayang Indonesia* – Penerbit Sena Wangi – Jakarta – 1999.

TÓM TẮT

Là một trong những loại hình nghệ thuật cổ xưa nhất tại khu vực Đông Nam Á, nghệ thuật sân khấu rối bóng (wayang) đóng vai trò vô cùng quan trọng trong đời sống văn hóa xã hội của đất nước Indonesia. Mỗi một buổi biểu diễn rối bóng không đơn thuần chỉ là một buổi diễn nghệ thuật hay là một sự giải trí mà còn có ý nghĩa như là chuyến đi nối liền cuộc sống của con người với Thượng đế - Tuhan Yang Maha Esa cũng như nhìn lại sự xung đột bên trong bản thân của mỗi con người, giữa cái thiện và cái ác, giữa điều đẹp đẽ và sự xấu xa. Qua những câu chuyện rối bóng, con người nhìn thấy cuộc sống của chính mình để phấn đấu hoàn thiện bản thân hướng tới chân – thiện – mỹ. Ngày nay, wayang là biểu tượng văn hóa và là niềm tự hào của người dân Indonesia.

SUMMARY

As one of the most traditional art of South East Asian region, the wayang stage art has played a very significant role in the socio-cultural life of Indonesia. Each year, the wayang performance is not only an art performance or entertainment but it is also a journey linking human life with God – Tuhan Yang Maha Esa – as well as relooking at the inner conflicts of each individual, between the good and the evil, the beautiful and the ugly. Through the wayang tales, people can have an insight into their own life to strive for perfection and aim for the true, the good and the beautiful. Nowadays, wayang is the cultural symbol and the pride of the Indonesian people.